

Nieuwjaarsboodschap

Elk jaar is het uitspreken of neerschrijven van een nieuwjaarsboodschap een taak die gemengde gevoelens opwekt: de confrontatie tussen omzien, stilstaan en vooruitblik. Dit geldt voor mij vandaag meer dan ooit, omdat ik voor de laatste keer een dergelijke bijdrage lever.

Met genoegen stel ik vast dat het nieuwe INBO zijn start alvast niet gemist heeft. Na 1 april 2006 zijn immers heel concrete stappen gezet en krijgt de structuur van INBO vorm.

Vooral de aanstelling van het Dagelijks Bestuur betekende een lang verwachte doorbraak. Met Jos Van Slycken en Janine van Vessem als Wetenschappelijke directeurs voor de afdelingen 'Systemen' resp. 'Soorten' en met Chris Steenwegen als transitie-manager en verantwoordelijke voor het administratieve luik weet ik mij sterk ondersteund om de juiste beslissingen te treffen. De structuur van de wetenschappelijke onderzoeksgroepen wordt volop uitgebouwd en er worden drie strategische projecten doorheen geweven: 1. monitoring en inventarisatie, 2. kennisopbouw en 3. duurzaam gebruik en beheer. Ondertussen wordt positief onderhandeld met andere agentschappen en instellingen om tot maximale taakafstemming en synergie te komen: Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), N.V. Waterwegen en Zeekanaal (W&Z), Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO), Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) e.a. Uiteraard wordt ook met de particuliere sector, Natuurpunt, JNM, bosgroepen,

wildbeheereenheden en diverse specialisten-werkgroepen verdere samenwerking georganiseerd. Het is immers een grote uitdaging om zoveel mogelijk aspecten van biodiversiteit, natuur en landschap in het onderzoek te betrekken, met inbegrip van de onderliggende processen en patronen en met het oog op beheer en duurzaam gebruik. In het afgelopen jaar werd ook heel actief aandacht besteed aan de onderlinge kennismaking van eigen personeel uit de verschillende vestigingen, en dit via de organisatie van enkele zeer geslaagde sociale activiteiten. Zo kunnen wij terugblikken op een rijk gevuld werkjaar en liggen de uitdagingen klaar om met dit elan door te gaan.

Ik wens eenieder het allerbeste voor 2007 en ik hoop dat het INBO met vele van de externe lezers of instanties een stimulerende en vruchtbare samenwerking kan verderzetten.

Prof. dr. Eckhart Kuijken, Administrateur-generaal INBO
eckhart.kuijken@inbo.be, tel 02 558 18 11

Everzwijnen in Vlaanderen

Van tijd tot tijd halen wilde verhalen de dagbladen, de regionale televisie of zelfs het nationale nieuws. Links of rechts in Vlaanderen zijn er een of meerdere everzwijnen gezien, gevangen of als verkeersslachtoffer aangetroffen.

De hoofdrol in de West-Vlaamse editie van deze soap wordt gespeeld door een groepje everzwijnen in het Brugse. Deze kleine populatie haalde vorig jaar al eens het nieuws en kwam ook dit jaar weer in de schijnwerpers naar aanleiding van enkele schadegevallen. Het INBO maakte een overzichtsrapport over de huidige kennis rond everzwijnen, het beheer ervan en de specifieke situatie ten zuiden van Brugge.

Dit rapport geeft achtergrondinformatie over voortplanting, habitatkeuze en populatiekenmerken van everzwijnen en licht de voor- en nadelen van de mogelijke beheeropties toe. De bevindingen geven aan dat, los van de beheerdoelstelling waarvoor men kiest, een gecoördineerde, jachtgebieds- en eigendomsoverschrijdende aanpak noodzakelijk is om soorten te beheren met een grotere actieradius zoals everzwijnen.

Je kan het rapport 'Casaer, J. et al. (2006). Everzwijnen rond Zedelgem, West-Vlaanderen: huidige situatie, achtergrondinformatie en mogelijke beheersscenario's' downloaden op www.inbo.be

Jim Casaer,
jim.casaer@inbo.be, tel 054 43 71 45

Klein grut in de duinen

Vele duingebieden aan de Belgische kust werden volgebouwd voor toerisme. De overblijvende gebieden groeiden langzaam dicht omdat grazers verdwenen. Doel- of indicatorsoorten zijn handige hulpmiddelen om het natuurbeheer te evalueren en de kwaliteit van een gebied in te schatten. Recent onderzocht het INBO 133 duinrestanten tussen Bray-Dunes en Nieuwpoort op de aanwezigheid van vijf ongewervelden (grote panterspin, zandkrabspin, heivlinder, kleine parelmoervlinder en blauwvleugelsprinkhaan).

Alle vijf soorten geven de voorkeur aan grote gebieden, die goed met elkaar verbonden zijn en waar vrij veel zanddynamiek aanwezig was. Op vertrapping reageerden de soorten verschillend: een te hoge betredingsgraad bleek nadelig te zijn voor de aanwezigheid van de twee spinnensoorten en de kleine parelmoervlinder, maar net gunstig voor de blauwvleugelsprinkhaan en de heivlinder.

Heel wat behouds- en herstelprojecten maken gebruik van slechts één indicatorsoort. Onze resultaten tonen aan dat het beter is om meerdere soorten te gebruiken. Zo kom je tot meer genuanceerde uitspraken over het beheer. Als je het beheer op slechts een (van de onderzochte) soort(en) afstemt, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de andere soorten.

Meer info vind je in: Maes D. & Bonte D. (2006). Using distribution patterns of five threatened invertebrates in a highly fragmented dune landscape to develop a multispecies conservation approach. *Biological Conservation* 133: 490-499 of Maes D. & Bonte D. (2006). Ongewervelden in de Vlaamse duinen - Waarom 5 doelsoorten meer zeggen dan 1. *Natuur*. focus 2006 (3): 76-80.

Dirk Maes, dirk.maes@inbo.be, 02 558 18 37
Dries Bonte, dries.bonte@ugent.be

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ... een regio vol vlinders!

Vlinders worden al meer dan twee eeuwen bestudeerd in ons land, maar hun verspreiding en ecologie blijven relatief onbekend in grote steden zoals Brussel. Om dit kennishiaat op te vullen heeft het INBO, in opdracht van Leefmilieu Brussel - BIM, onlangs een project gestart dat de dagvlinders van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in kaart brengt. Van het twintigtal soorten dat voorkomt

in Brussel, zijn er drie sterk bedreigd en vele andere, zoals de dagpauwoog en de kleine vos, worden alsmaar zeldzamer. Verschillende bedreigingen hangen van de vlinders boven het hoofd. De achteruitgang en de versnippering van geschikt leefgebied en de hoge graad van vervuiling in de stad zijn veruit de belangrijkste. Maatregelen die de vlinders kunnen helpen zijn een vlindervriendelijk beheer van de groene ruimten (vooral bossen) en meer bloemen in parken, wegbermen en in de tuin, zodat vlinders er nectar kunnen komen drinken.

Zin om je steentje bij te dragen aan de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest?

Neem deel aan het vlinderproject en help ons de vlinders te behouden. Meer info vind je op www.inbo.be.

Alle waarnemingen van dagvlinders in Brussel zijn welkom, liefst met exacte plaatsaanduiding (adres of kilometerhok). Neem contact op met de auteurs als je meer inlichtingen wil.

Nicolas Ottart,
nicolas.ottart@inbo.be, 02 528 18 97
Dirk Maes,
dirk.maes@inbo.be, 02 558 18 37

Studiedagen m.m.v. het INBO

- **Op zaterdag 3 maart gaat de West-Vlaamse Natuurstudiedag door in Kortrijk.**

Je kan er terecht voor allerlei voordrachten en infostanden over natuuronderzoek in West-Vlaanderen.

- **Op zaterdag 10 maart is er een Vlinderstudiedag in Mechelen.**

Het nieuwe project van vlinderinventarisatie in Vlaanderen wordt daar voorgesteld.

- **Op donderdag 22 maart heeft de studiedag Starters in het Bosonderzoek plaats in Brussel.**

Jonge wetenschappers uit het bosonderzoek stellen er hun resultaten voor.

Meer info over de studiedagen op www.inbo.be

Vacature

Het team van het Natuurrapport zoekt een medewerker, nl. een wetenschappelijk attaché voor de economische evaluatie van natuur en natuurbeleid (m/v). Je kan solliciteren tot 28 februari.

Meer info op www.inbo.be

Nieuwe oeververdedigingen langs de IJzer: een meerwaarde voor de natuur?

In de laatste tien jaar heeft Afdeling Bovenschelde van de N.V. Waterwegen en Zeekanaal (W&Z) geïnvesteerd in allerlei natuurvriendelijke vormen van oeververdediging en oeverinrichting langs de IJzer. Sinds 2005 loopt aan het INBO een evaluatieonderzoek, waarbij de ecologische kwaliteit van de verschillende verdedigingsstructuren en inrichtingswerken wordt onderzocht. De resultaten van dit onderzoek zullen

bruikbare kennis verschaffen voor natuurvriendelijke oeverinrichtingsmethodes, die tegelijk voldoen aan de lokale eisen van de waterwegbeheerder voor scheepvaart en veiligheid.

In 2005 startten we met de onderzoeksmodule waterkwaliteit (in samenwerking met de VMM), vegetatie en broedvogels.

Volgende oevertypes werden onderzocht:

- oude klassieke oeververdedigingen zoals betonkopbalken
- oevers aangelegd volgens de principes van natuurtechnische milieubouw: doorgroeitiegels, enkele palenrijen, houten dwarsplanken, vooroevers
- natuurlijke, onverdedigde oevers als referentie

In 2006 hebben we enkele brede oeverzones en paaiplaatsen onderzocht. Daarnaast verrichtten we slib- en ero-

siemetingen, in samenwerking met het Waterbouwkundig laboratorium. In 2007 zullen we het onderzoek verder toespitsen op aquatische ongewervelden, in samenwerking met de VMM.

Bij de brede oeverzone langs de IJzer te Mannekensvere (Middelkerke) werd een nieuwe dijk landinwaarts geplaatst en de oude oever werd deels afgegraven (zie foto). Tussen de oude en nieuwe oever werden drie plassen uitgegraven. Je kan hier zeldzame planten vinden zoals ruwe bies, zulte en selderij. Blauwborst, rietzanger, kleine karekiet, gele kwikstaart en bergeend broeden er. Visdiefje en dodaars gebruiken de plaats als voedsel- of rustgebied. Meer info vind je op www.inbo.be

Ann De Rycke,
ann.derycke@inbo.be, tel 02 558 18 32
Iris Verelst,
iris.verelst@inbo.be, tel 02 528 89 01
Kris Decler,
kris.decleer@inbo.be, tel 02 558 18 47

De wanorde van de rivier

Rivieren hebben de mens altijd gefascineerd. Hij probeert ze te temmen en er een orde aan op te leggen. Maar hoe meer je rivieren bekijkt, hoe meer wanorde je ontdekt.

In de reeks doctoraten van het INBO verscheen het doctoraat van Kris Van Looy dat dit thema belicht.

Riviersystemen worden gekenmerkt door dynamische evenwichten, niet alleen in de morfologie maar ook in de ecologie. Deze dynamische evenwichten worden gestuurd door de wisselwerking tussen het afstromende water en het doorstroomde landschap, die voortdurend verandert. Tegelijk doorkruisen onvoorspelbare elementen zoals extreme hoogwaters en verspreiding van soorten de evenwichten. Dit wanordelijke samenspel van krachten en gebeurtenissen bepaalt het leven in en om de rivier.

Ondanks die onvoorspelbaarheid zijn er toch enkele evenwichtsmaten, die als leidraad kunnen gelden voor een geslaagd rivierherstel. Het zijn een set van te respecteren maten die het specifieke karakter van het riviertraject tot uiting brengen. Deze hebben we trachten te identificeren in het onderzoek van de Maas. Belangrijke inzichten komen voort uit referentieonderzoek, onderzoek in proefprojecten langs de Grensmaas en onderzoek van soortgroepen of kenmerkende soorten van de rivier zoals oeverloopkevers, zwarte

populier, bittere wilg, maasraket of veldsalie.

De rivierwanordebenadering distilleert cruciale elementen van de rivierdynamiek uit een analyse van levensgemeenschappen op verschillende schaalniveaus binnen het riviersysteem. In het proefschrift beschrijven we de ontwikkeling van deze methode. We vertrekken van een conceptuele benadering op landschapsschaal en zoomen verder in op de sturende factoren in het riviersysteem van de Maas, van het niveau van de vallei tot op het niveau van gemeenschappen en soorten, habitats en microhabitats.

Je kan het doctoraat 'Van Looy, K. (2006). River restoration and biodiversity conservation : a disorder approach' raadplegen en bestellen op www.inbo.be

Kris Van Looy, kris.vanlooy@inbo.be, tel 02 558 18 59

Wat is de impact van de mens op de biodiversiteit?

Wat is de impact van de mens op de biodiversiteit? Een heel actuele vraag, die het Europees project 'BioScore' wil beantwoorden. Het INBO werkt hieraan mee.

In BioScore willen we een kostenefficiënt werkinstrument ontwikkelen om de impact op de biodiversiteit in te schatten van verschillende milieudrukken, zoals klimaatswijzigingen, eutrofiëring en habitatversnippering. We houden er rekening mee dat deze drukken uit verschillende beleidsdomeinen komen, zoals landbouw, industrie en transport. We zullen voor een heleboel planten, vogels, vlinders, vissen, zoogdieren, reptielen, amfibieën en ongewervelden gegevens verzamelen over de ecologische voorkeuren van soorten. Voor indicatorsoorten zullen we soortspecifieke gegevens koppelen

aan hun actueel verspreidingsgebied en aan beleids- en behoudsscenario's, die opgesteld zijn door de Europese Unie. Op deze manier zullen we de impact en effectiviteit van verschillende beleidsopties op voorhand kunnen inschatten. De resultaten van de beoordeling zullen worden weergegeven als potentiële Europese verspreidingskaarten van indicatorsoorten onder welbepaalde beleidsscenario's, maar ook als veranderingen in de biodiversiteit voor bepaalde regio's. Dit werkinstrument moet bewindvoerders in de toekomst helpen om de juiste beleidskeuzes te maken.

Meer info vind je op www.inbo.be (zoekterm: Bioscore). Je kan ook inschrijven op de elektronische nieuwsbrief van het BioScoreproject via nieto@ecnc.org.

Gerald Louette,
gerald.louette@inbo.be, tel 02 558 18 59
Dirk Maes,
dirk.maes@inbo.be, tel 02 558 18 37

Een plaats voor bosbodems op de Europese bodemkaart

Tien jaar geleden werd een bodemstaalnamecampagne uitgevoerd op de meer dan 5000 proefvlakken van

het bosvitaliteitsmeetnet van het gemeenschappelijke EU - ICP Forests programma. Om de effecten van luchtverontreiniging op bosbodems op te volgen, volgt nu een tweede meetcampagne, die BioSoil heet. Het Forest Soil Co-ordinating Centre (FSCC) van het INBO coördineert en controleert een geharmoniseerde aanpak van het BioSoilproject, op het terrein en in het labo. Om bosbodems op een uniforme manier te karakteriseren, besloten de deelnemende landen in 2003 om het universele bodemclassificatiesysteem World Reference Base for Soil Resources (WRB) toe te passen. De praktijkkennis was echter ontoereikend. Daarom gingen FSCC en het Forest Soil Expert Panel van start met cursussen over de beschrijving en classificatie van bosbodems. In januari 2004 vond een eerste

cursus plaats in Polen.

In oktober 2005 ging een tweede cursus door in Oostenrijk, waar ook de voorzitter van de WRB-werkgroep van de Internationale Bodemkundige Vereniging (IUSS) werd uitgenodigd. Hier bleek dat je het classificatiesysteem, dat gegroeid was vanuit landbouwkundige toepassingen, niet zo maar kon toepassen op bosbodems. In de nieuwe versie van WRB (2006) wordt rekening gehouden met onze ervaringen, zodat deze nu meer geschikt is om bosbodems te classificeren.

Vervolgens werden nog twee cursussen georganiseerd in Madrid en in Brussel, en een vijfde is gepland voor het voorjaar van 2007. We verwachten dat het BioSoilproject nog belangrijke aanbevelingen zal doen naar WRB en zo bijdraagt tot een classificatiesysteem dat ook Europese bosbodems perfect karakteriseert.

Nathalie Cools en Jari Mikkelsen, fsc@inbo.be, 054 43 61 75